Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

BOLALARDA CHOLG'U IJROCHILIGI KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA FOYDALANILADIGAN METODLAR

Ikromjonova Madina Fahadjon qizi
Toshkent Davlat Xalqaro Nordic Universiteti musiqa ta'limi yo'nalishi
magistr 2- kurs talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.20204500

Annotatsiya

Mazkur maqolada bolalarda cholg'u ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirish jarayonida samarali hisoblangan an'anaviy va zamonaviy metodlar tahlil qilinadi. Shuningdek, muallif tomonidan taklif etilgan yangi yondashuvlar – hissiy-motor integratsiya, "sokin o'rganish texnologiyasi", mikro-improvizatsiya va shaxsiy ko'nikmlarni shakllantirish haqidadir.

Kalit so'zlar

cholg'u ijrochiligi, musiqa ta'limi, pedagogik metodlar, bolalar psixologiyasi, musiqiy rivojlanish

Аннотация

В данной статье анализируются традиционные и современные методы, считающиеся эффективными в процессе развития музыкальных навыков у детей. Также обосновываются новые подходы, предложенные автором: сенсомоторная интеграция, «технология спокойного обучения», микроимпровизация и методы личной музыкальной идентификации.

Abstract

This article analyzes traditional and modern methods that are considered effective in the process of developing musical skills in children. It also substantiates new approaches proposed by the author - sensory-motor integration, "quiet learning technology", micro-improvisation and personal musical identification methods.

Kirish

Bugungi kunda musiqa ta'limida bolalarning faqat texnik ijrochilik mahoratini rivojlantirish yetarli emas. Ularning ichki his-tuyg'ulari, musiqani anglash darajasi va ijodiy fikrlashi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, cholg'u ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirishda yangicha metodlarni qo'llash zarurati ortib bormoqda.

Asosiy qism

An'anaviy metodlarning Ko'p hollarda quyidagi metodlar qo'llash mumkin:

takrorlash (repetitsiya) metodi, ko'rsatma asosida o'rganish, nota orqali ijro qilish, eshitib takrorlash. Bu metodlar muhim bo'lsa-da, ular ko'pincha bolada ijodkorlikni to'liq ochib bera olmaydi. Innovatsion metodlar (mualliflik yondashuvlari), Hissiy-motor integratsiya metodi. Bu metodda bola cholg'u chalishni faqat qo'l harakati sifatida emas, balki his-tuyg'ular bilan bog'liq jarayon sifatida qabul qiladi.

Har bir kuy oldidan bolaga hissiy holat beriladi (masalan: quvonch, sog'inch) Bola shu hissiyot asosida ijro qiladi, natijada ijro "jonlanadi", afzalligi: Texnika bilan birga musiqiy ifoda kuchayadi. "Sokin o'rganish texnologiyasi". Bu yangi yondashuv bo'lib, unda bola dastlab cholg'uni chalmasdan "ichida" o'rganadi. Bola notani ko'radi, lekin chalmasdan tasavvur qiladi. Qo'l harakatini havoda bajaradi. So'ng cholg'uda ijro qiladi Xatolar kamayadi, ongli ijro shakllanadi. Mikro-improvizatsiya metodi. Oddiy improvizatsiyadan farqli ravishda bu metod kichik va boshqariladigan ijodiy harakatlarni o'z ichiga oladi. Bola 3 ta nota asosida o'z "mini kuy"ini yaratadi Har mashg'ulotda yangi variant ishlab

chiqadi. Bola qo‘rqmasdan ijod qiladi va o‘ziga ishonchi oshadi. Shaxsiy musiqiy identifikatsiya metodi. Bu metod bolaga “o‘z musiqiy obrazini”, Bola o‘ziga yoqadigan kuylarni tanlayd. O‘zini qaysi cholg‘u orqali ifoda qilishini aniqlaydi.

Motivatsiya kuchayadi, majburiy o‘rganish kamayadi. “Xatoni rivojga aylantirish” metodi. Ko‘pchilik xatoni to‘g‘rilashga urinadi, ammo bu metodda xato ijodiy vositaga aylantiriladi. Misol: Bola noto‘g‘ri nota chaldi, O‘qituvchi: “Shuni davom ettirib ko‘r” deydi. Natijada yangi ohang paydo bo‘ladi. Multisensor yondashuv, bu metodda ko‘rish, eshitish va harakat birgalikda ishlatiladi.

Amalga oshirish esa ranglar orqali notalarni o‘rgatish, Ritmni tana harakati bilan his qilish, Musiqani rasmga aylantirish. Ayniqsa kichik yoshdagi bolalarda juda samarali.

Metodlarni qo‘llashning pedagogik shartlari. Individual yondashuv, bolaning yosh xususiyatlarini hisobga olish, ijobiy psixologik muhit yaratish, rag‘batlantirish tizimini to‘g‘ri tashkil etish.

Musiqa ta’limi tizimida cholg‘u ijrochiligi bolalarning estetik didini shakllantirish, emotsional rivojlanishi va intellektual salohiyatini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. An’anaviy yondashuvlarda asosan texnik ko‘nikmalar (to‘g‘ri qo‘l holati, ritm, nota savodi) ustuvor bo‘lsa, zamonaviy pedagogika bola shaxsini markazga qo‘yishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, cholg‘u ijrochiligini o‘rgatishda: faqat “to‘g‘ri chalish” emas, balki “anglab, his qilib va yaratib chalish” tamoyili muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalarda musiqa o‘rganish quyidagi jarayonlar bilan bog‘liq: eshitish xotirasi, motor koordinatsiya, emotsional idrok, diqqat va tasavvurdir.

Cholg‘u ijrochiligi bu jarayonlarning integratsiyasidir. Shuning uchun metodlar ham kompleks bo‘lishi kerak. Pedagogik tamoyillar, individuallashtirish, tizimlilik va bosqichma-bosqichlik, faol ishtirok (aktiv o‘rganish), ijodiylikni qo‘llab-quvvatlash, an’anaviy metodlarning tahlili.

Quyidagi metodlar keng qo‘llaniladi va repetitsiya (ko‘p takrorlash), namuna asosida o‘rganish, nota bilan ishlash, eshitib chalish

Kamchiligi esa bu metodlar ko‘pincha mexanik ijroga olib keladi va bola mustaqil fikrlamaydi. Innovatsion metodlar (kengaytirilgan tahlil), Hissiy-motor integratsiya metodi, bu metodda musiqa “harakat + hissiyot” birligi sifatida o‘rgatiladi.

Psixologik mexanizmlari ham Emotsiya va motorika bir vaqtda ishlaganda neyron aloqalar kuchayadi.

Amaliy mashq sifatida “Quvonch kuyini chal” topshirig‘i beriladi

bola temp, dinamika va kuchni o‘zi tanlaydi

Ijro tabiiy va ifodali bo‘ladi. Sokin o‘rganish texnologiyasi (mental practice) Bu metod sport psixologiyasidan olingan bo‘lib, musiqaga moslashtirilgan. Notani ko‘z bilan o‘rganish, ichki eshitish orqali “chalish”, havoda qo‘l harakatini bajarish xatolar kamayadi, tez o‘zlashtirish, ishonch ortadi. Mikro-improvizatsiya metodi

Yangi yondashuvlar esa katta improvizatsiya emas, kichik ijodiy harakatlarda ko’rinadi. Mashqlar: 2–3 nota bilan kuy tuzish, berilgan ritmga o‘z variantini qo‘shish

Kinestetik modellashtirish metodi: Bu metodda tana harakati orqali musiqa o‘rgatiladi. Ritmni qadam bilan his qilish, qo‘l harakati bilan frazani ifodalash. Ayniqsa boshlang‘ich yoshda juda samarali. “Assotsiativ obraz” metodi (mualliflik g‘oya). Har bir kuyga obraz beriladi. sekin kuy → “tong”, tez kuy → “yomg‘ir”. Bola musiqa orqali hikoya qiladi. Differensial o‘rganish metodi. Bir xil mashqni turli variantlarda bajarish. Tez/sekın chalish, baland/past dinamika, turli temp

Moslashuvchan ijrochilik rivojlanadi. Amaliy qo‘llash modeli (bosqichma-bosqich)

1-bosqich: Qiziqtirish, o‘yin shakli, erkin tovush chiqarish

2-bosqich: Asosiy ko‘nikmalar, ritm, oddiy kuylar, multisensor metod

3-bosqich: Ongli ijro, sokin o‘rganish, reflektiv eshitish

4-bosqich: Ijodiy rivoj, mikro-improvizatsiya, assotsiativ metod

5-bosqich: Natijadorlik ko‘rsatkichlari, texnik aniqlik, ritm barqarorligi, ifodali ijro, mustaqil mashq qilish, ijodiy faollik.

Xulosa

Bolalarda cholg‘u ijrochiligi ko‘nikmalarini shakllantirish ko‘p qirrali pedagogik jarayon bo‘lib, u nafaqat texnik mahoratni, balki shaxsiy va ijodiy rivojlanishni ham o‘z ichiga oladi. Innovatsion metodlar qo‘llanilganda bola musiqani nafaqat chaladi, balki uni his qiladi, anglaydi va yaratadi. Bu esa zamonaviy musiqa ta’limining asosiy maqsadiga mos keladi. Bolalarda cholg‘u ijrochiligi ko‘nikmalarini shakllantirish jarayoni faqat texnik mashqlar bilan cheklanmasligi kerak. Innovatsion metodlar orqali bolalarning ichki dunyosi, ijodiy salohiyati va musiqaga bo‘lgan muhabbati rivojlanadi. Ayniqsa, hissiy-motor integratsiya, mikro-improvizatsiya va sokin o‘rganish texnologiyasi kabi yondashuvlar zamonaviy musiqa ta’limida muhim o‘rin egallashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dmitry Kabalevsky – “Musiqa tarbiyasi va bolalar”
2. Shinichi Suzuki – “Nurtured by Love (Sevgi bilan tarbiya)”
3. Edwin Gordon – “Learning Sequences in Music”
4. Carl Orff – “Orff Schulwerk metodikasi”
5. Zoltán Kodály – “Kodály konsepsiyasi asoslari”
6. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi – Musiqa ta’limi bo‘yicha o‘quv dasturlari va metodik qo‘llanmalar
7. Musiqa pedagogikasi bo‘yicha zamonaviy ilmiy maqolalar va darsliklar
8. Bolalar psixologiyasiga oid ilmiy manbalar